

Савчук Олена Петрівна –

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри технологічної і професійної освіти Державного закладу: «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна.

Коло наукових інтересів: вища школа, професійна освіта, професійна підготовка майбутніх учителів.

e-mail: Savchuk_Lena2012@mail.ru

DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-137-142>

UDC 372.891

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДИЗАЙНУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Зміст статті полягає у постановці проблеми підготовки майбутніх вчителів дизайну та обґрунтуванні її актуальності у психолого- педагогічному аспекті. Розглянуто поняття «професійна підготовка» та наведено визначення «професійна підготовка майбутніх вчителів дизайну». Представлено змістовну характеристику підготовки майбутніх вчителів дизайну на сучасному етапі.

Досліджено нормативно-правову базу в галузі освіти, що дозволило конкретизувати мету професійної освіти й навчання, її рівні реалізації. Проаналізовано основні тенденції та перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні. Розглянуто перелік основних професійних компетентностей з підготовки студентів спеціальності 015 «Професійна освіта (Дизайн)», які дозволяють забезпечити ефективну реалізацію професійної педагогічної діяльності вчителів дизайну в майбутньому.

Наголошено на необхідності розробки перспективних моделей підготовки конкурентоспроможних педагогів з дизайну, здатних забезпечувати прогресивний розвиток сучасного суспільства.

Ключові слова: професійна підготовка; майбутні вчителі дизайну; професійні якості; компетентність; вища школа.

Постановка проблеми. В умовах нової освітнянської парадигми, підготовка вчителів нового типу стає найважливішим аспектом відродження освіти і культури в Україні, її входження у загальнолюдське та європейське співтовариство. Одним із способів розв'язання даної проблеми є різнобічна досконала підготовка висококваліфікованих учителів, зокрема майбутніх вчителів дизайну. Сучасний дизайн є однією з найбільш затребуваних професій, однак, у той же час, він виступає найбільш динамічним, мінливим та швидкоплинним фахом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені питанням особливостей професійної підготовки майбутніх учителів дизайну, були предметом вивчення у Ш. Амонашвілі, В. Бондаря, О. Дусавицького, Н. Глузмана, С. Мартиненко, О. Савченко, В. Сухомлинського, Л. Хомич, Л. Хоружої та інших. Науково-теоретичні засади формування

дизайну як науки розкрито у працях Л. Безмоздіна, О. Бойчук, М. Воронова, О. Генісаретського, В. Даниленко, О. Дем'янчук, Л. Оршанського, В. Папанек, В. Прусак, В. Сидоренко, А. Чебикіна, О. Фурса та ін. Теорію і практику дизайнерської освіти вивчали В. Бутенко, Г. Гребенюк, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, В. Радкевич, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Тименко, О. Шевнюк та інші. Однак відповідно до нових завдань проблема модернізації змісту професійної підготовки майбутнього вчителя дизайну набуває все більшої актуальності. Аналіз наукової літератури підтвердив, що на сучасному етапі в освітньому процесі вишівської системи це питання потребує систематизації та обговорення.

Мета статті – розглянути характеристику підготовки майбутніх учителів дизайну на сучасному етапі, провести аналіз розвитку дизайнерської освіти та визначити основні компетентності з підготовки студентів спеціальності 015 «Професійна освіта (Дизайн)».

Вклад основного матеріалу. Приєднання України до європейського освітнього простору ставить перед закладами вищої освіти нові вимоги до формування основ майбутньої професійно-педагогічної діяльності студентів, зокрема в аспекті організації освіти на засадах Концепції «Нова українська школа». Сучасне реформування української школи базується на поєднанні нових, прогресивних шляхів розвитку та модернізації середньої освіти шляхом запровадження інноваційних технологій навчання й виховання, орієнтуючись при цьому на прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, культурні проблеми людства, нації.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [4] визначено основні напрямки, а саме – підвищення якості освіти на інноваційній основі; модернізація змісту, структури та організації освіти на засадах компетентнісного підходу; побудова ефективної системи національного виховання, розвитку та соціалізації дітей і молоді; тощо. З огляду на це **в галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013 р.)** [1] наголошується на завданнях удосконалення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу у вищих педагогічних навчальних закладах з метою розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя як системи його педагогічних компетентностей, зміцнення зв'язку педагогічної освіти з фундаментальною й прикладною наукою. Оновлення соціальних процесів в Україні викликало потребу в перегляді стану існуючої системи професійної підготовки майбутніх фахівців дизайну.

Аналіз підготовки майбутніх учителів дизайну вказує на обмеженість щодо її здійснення, незважаючи на потреби у її реалізації у багатьох сферах життєдіяльності людини. Дизайн як галузь професійної діяльності з розвитком дає все нові різновиди (дизайн промислових виробів, дизайн середовища, графічний дизайн, дизайн соціально-культурної сфери тощо). Дизайн вміщує матеріальну та духовну культуру суспільства задля створення цілісного предметного середовища.

Важливого значення набуває власне професійна підготовка майбутніх учителів дизайну, рівень якої виявляється у практичній діяльності, а саме в умінні бачити майбутню перспективу, на високому науковому рівні формулювати навчальні завдання, прогнозувати подальшу навчально-виховну діяльність, обирати оптимальні методи оцінки виконання практичних завдань та ін.

Як зазначено у словнику системи психологічних понять, професійна підготовка – це «система організаційних і педагогічних заходів, яка забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь та професійної готовності» [3, с. 106].

Дизайн є одним з нових видів діяльності в Україні. Одночасно він є мистецтвом, інженерним конструюванням, процесом, результатом та методом. Дизайнерська освіта у вузькому предметному сенсі – це офіційно визнана (акредитована і ліцензована) професійна дизайн-освіта, яка традиційно готує дизайнерів-професіоналів від рівня молодших спеціалістів до магістрів та наукові кадри через систему ВНЗ, аспірантури і докторантури. Цей напрям за сучасною термінологією формально є однією з галузей освіти, завданням якої є надання освітніх послуг, і вона покликана забезпечити ринок праці кваліфікованими дизайнерами, але є інша її функція – сприяти розвитку культури суспільства.

Дизайнер має не тільки володіти достатніми знаннями у спеціальних галузях (техніка, психологія, ергономіка, мистецтво, естетика), а й уміти професійно застосовувати композиційні елементи: добре орієнтуватися у закономірностях побудови об'ємно-просторових структур, працювати з пропорційними вимірюваннями, масштабами, контрастом, кольоровою гамою, світлом та тінню тощо. Професіографія фахівця з дизайну включає загальну теорію художнього конструювання, уміння здійснювати дослідницький пошук, займатися науково-методичною роботою, знаходити найбільш раціональні способи створення цілісної структури і гармонійної форми. Майбутні вчителі у галузі дизайну повинні проектувати, здійснювати творчий пошук на основі нових наукових і технічних ідей, створювати принципово нові вироби, забезпечувати високі художні якості проєктованих моделей.

Специфіка підготовки студентів спеціальності 015 «Професійна освіта (Дизайн)» потребує знаходження оптимального співвідношення художніх, естетичних, інженерних, соціальних, технічних та інших складових професії. У контексті специфіки професіоналізму педагога дизайнерського профілю варто звернути увагу на його майстерність при виконанні функцій професійної діяльності, що безпосередньо пов'язано зі здатністю до проєктно-художньої творчості. Отже, включення дизайну в систему підготовки майбутніх учителів сприяє розвитку природних здібностей особистості, її творчому і розумовому розвитку засобами предметно-образного пізнання; розвитку здібностей до невербального мислення і спілкування; поглибленню пізнання навколишнього середовища та зміцнює зв'язки людини з ним.

Влучним є наголос першого президента Академії наук України В. І. Вернадського щодо визнання повної свободи особистості, особистості духу, бо тільки за цієї умови може один науковий світогляд змінюватися іншим, створеним вільною, незалежною роботою людини, адже дизайн-освіта спрямована на стимулювання творчого розвитку студента у вищій школі. Специфічним завданням підготовки дизайнера-педагога є знаходження гармонійної єдності професійної та педагогічної складових [2, с.135-148].

Сьогодні школа має готувати не лише носія знань, а й творчу людину, яка здатна використовувати здобуті знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя, тобто формувати компетентну особистість.

Компетентності являють собою динамічне поєднання знань, умінь та навичок, здатностей та розуміння. Розвиток компетентностей є метою освітніх програм. Упровадження сукупності визначених компетентностей у вищу освіту передбачає посилення предметно-практичної складової в освітньому процесі, професійного аспекту, підкреслюючи роль досвіду, умінь практично реалізувати знання, вирішувати життєві ситуації. Згідно з цим кожен вид професійної діяльності вимагає наявності певних компетенцій, які мають забезпечити ефективну реалізацію тієї чи іншої професійної діяльності випускником закладу освіти.

Зазначимо, що в сучасних нормативних документах професійна компетентність тлумачиться як компетентність, що має узагальнений характер, притаманний професіоналу (фахівцю) взагалі або з певного класу (підкласу, групи) професій, а також визначається вимогами конкретних професійних стандартів певної професії або (у разі їх відсутності) експертним шляхом за пропозиціями відповідних робочих груп на основі європейських аналогів та кваліфікаційною характеристикою професії працівника.

Отже, професійна підготовка майбутніх вчителів дизайну розуміється нами як цілеспрямований процес оволодіння студентами необхідними психолого-педагогічними компетентностями в області дизайн - освіти задля успішної подальшої їхньої професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх учителів за кваліфікацією «Фахівець в галузі дизайну, викладач практичного навчання в галузі дизайну» (спеціальність 015 «Професійна освіта (Дизайн)») першого (бакалаврського) рівня вищої освіти забезпечує здобувачів вищої школи необхідними психолого-педагогічними компетентностями, галузевими підходами, методиками та технологіями, графічними, математичними, лінгвістичними та іншими засобами в області дизайн - освіти. Характерним у підготовці майбутніх учителів дизайну на сучасному

етапі вищої освіти є оволодіння сукупністю визначених компетентностей (інтегральних, загальних, спеціальних фахових) задля підвищення їх професійного рівня та готовності зробити особистий внесок у систему дизайнерської освіти.

Здійснення професійної підготовки майбутніх учителів дизайну відбувається у поєднанні наступних компетентностей:

□ *інтегральна компетентність* (здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в освітній галузі й галузі дизайну, що передбачає застосування певних теорій та методів прикладної і педагогічної науки);

□ *загальнокультурна та соціальна компетентність* (здатність до абстрактного та технічного мислення, аналізу, синтезу та пошуку інформації, використання інформаційних і комунікаційних технологій, самопрезентації у різних умовах загальної та професійної діяльності; уміння адаптуватися у новій ситуації, зберігати, поширювати та збагачувати культурний потенціал України, аналізувати суспільно-політичні відносини та формувати адекватну модель соціальної поведінки; повага до національних та міжкультурних цінностей; здатність виявляти, ставити й вирішувати проблеми, приймати рішення, розробляти, управляти проектами, працювати у команді; усвідомлення особливостей енерго- та ресурсозбереження; навички дотримання правил здоров'язбереження, безпечної діяльності та збереження навколишнього середовища);

□ *спеціальні фахові компетентності* (здатність до системного аналізу технічних і педагогічних систем, процесів та ситуацій, вивчення передового виробничого й педагогічного досвіду; уміння аналізувати глобальні та розробляти етапні цілі власної професійної діяльності, а також професійної діяльності підлеглих, усвідомлюючи її результати у когнітивній, афективній і психомоторній сферах; здатність до аналізу техніко-економічних показників технологічних процесів у галузі дизайну згідно спеціалізації; аналізу професійної діяльності фахівця з метою формування змісту освіти, конструювання змісту навчання і виховання, вибору оптимальних технологій підготовки у професійних навчальних закладах та на виробництві; здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі, пов'язані з вибором матеріалів, виконанням необхідних розрахунків, конструюванням технічних об'єктів у галузі дизайну; здатність до застосування сучасних методів автоматизації процесів проектування, виробництва та інженерії; навички самостійного виконання трудових процесів на виробництві згідно спеціалізації, експлуатації, удосконалення, модернізації технічного обладнання галузі на основі знань про основи та принципи його функціонування; здатність генерувати оригінальні, творчі ідеї щодо вирішення виробничих та педагогічних ситуацій; упровадження досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і техніки; навички щодо підготовки графіків робіт, замовлень, заявок, інструкцій, пояснювальних записок, карт, схем, освітніх документів тощо, а також звітності за затвердженими формами у визначені терміни для виробничого і освітнього процесів; здатність на основі знань законодавства, галузевих і освітніх норм та стандартів до здійснення професійної діяльності в галузевих або освітніх структурах у правовому полі; здатність вибудовувати траєкторію власного кар'єрного та професійного розвитку);

□ *спеціальні предметні компетентності* (здатність до застосовування основних правил морфології та синтаксису для розуміння текстів державною та іноземною мовами, укладання різних типів документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного й писемного мовлення; орієнтування у розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, застосування знань і навичок у роботі з фаховим комп'ютерним забезпеченням; здатність застосовувати екологічні принципи у житті та професійній діяльності; дотримання морально-етичних норм, принципів і правил поведінки в сучасному суспільстві; здатність застосовувати знання з рисунку і живопису, оперувати тоном та кольором, з точністю передавати зображувану натуру, створювати авторські роботи; здатність: до аналізу принципів морфології об'єктів живої природи та застосовування знань з біоніки при проектуванні об'єктів дизайну; до оцінки об'єктів проектування, технологічних процесів у контексті проектного

завдання; до формування художньо-проектної концепції, створення об'єктів дизайну засобами проектно-графічного моделювання; до застосування знань з історії дизайну в професійній діяльності, упровадження українського та зарубіжного дизайнерського досвіду.

Педагогічна освіта переходить від традиційних до новітніх навчальних технологій, зорієнтованих, насамперед, на підготовку висококваліфікованих, конкурентоздатних у світовому культурному просторі викладачів мистецьких дисциплін, здатних до активної участі у суспільному житті, до самореалізації та постійного самовдосконалення. Фундаменталізація даної професійної підготовки повинна забезпечити умови для формування у студентів системного, цілісного теоретико-методологічного знання, наукового, дослідного, креативного стилю мислення, діяльності, спілкування.

Зміни, які відбуваються нині у розробці навчально-методичної документації, а також освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у напрямі створення єдиної організаційно-педагогічної системи якісної професійної підготовки фахівців у галузі дизайну, викладачів практичного навчання у галузі дизайну, є одним із багатьох результатів утілення в практику основних положень Закону України «Про вищу освіту» та введення відповідно до нього Державного стандарту вищої освіти.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підготовка майбутніх учителів дизайну до професійної діяльності в умовах європейського освітнього простору потребує зміни освітніх програм, проектування освітніх систем, відповідних інституційних перетворень у системі безперервної освіти.

З урахуванням перебудови та розвитку вищої педагогічної освіти, набутого власного досвіду подальших досліджень потребують зміст, форми і методи організації чинної системи педагогічної освіти, зокрема системи підготовки вчителів дизайн - освіти.

Використані джерела

1. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. Затверджена Міністерством освіти і науки України 14.08.2013, №1176 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13>
2. Климов В.П. Научное обеспечение дизайн-образования / Климов В.П. // Образование и наука. – Известия УрОРАО. – 2005. – № 21 (32). – С.34-35.
3. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – М. : Высшая школа, 1984. – 174 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 р., №344/2013 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

References

1. Ghaluzeva Konceptsiya rozvytku nepererвної pedagoghichnoji osvity. Zatverdzhena Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy 14.08.2013, #1176 [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1176729-13>
2. Klymov V.P. Nauchnoe obespechenye dyzajn-obrazovanya / Klymov V.P. // Obrazovanye y nauka. – Yzvestiya UrORAО. – 2005. – # 21 (32). – S.34-35.
3. Platonov K. K. Kratkij slovarj systemy psykhologhycheskykh ponjatyj / K. K. Platonov. – M. : Vysshaja shkola, 1984. – 174 s.
4. Nacionaljna strateghija rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku. Skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25 chervnja 2013 r., #344/2013 [Elektron. resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

Савчук Е. П., кандидат педагогических наук, преподаватель кафедры технологического и профессионального образования Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ДИЗАЙНА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрывается проблема подготовки будущих учителей дизайна, обоснована ее актуальность в психолого-педагогическом аспекте. Рассмотрено понятие «профессиональная подготовка» и приведено определение «профессиональная подготовка будущих учителей дизайна». Представлена содержательная характеристика подготовки будущих учителей дизайна на современном этапе.

Исследовано нормативно-правовую базу в области образования, что позволило конкретизировать цель профессионального образования и обучения, его уровни реализации. Проанализированы основные тенденции и перспективы развития системы высшего образования в Украине. Рассмотрено перечен основных профессиональных компетентностей по подготовке студентов специальности 015 «Профессиональное образование (Дизайн)», которые позволяют обеспечить эффективную реализацию профессиональной педагогической деятельности учителей дизайна в будущем.

Отмечена необходимость разработки перспективных моделей подготовки конкурентоспособных учителей по дизайну, способных обеспечивать прогрессивное развитие современного общества.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; будущие учителя дизайна; профессиональные качества; компетентность; высшая школа.

Savchuk O. P., Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of the Department of Technological and Professional Education of the «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE DESIGN TEACHERS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION

The article examines the theoretical basis of lifelong education in the field of design and the basic provisions for the organization of design-training. It began to function as productive force that contributes to the development of technology and production directly. Within this paradigm science stops to be independent as a means of knowledge and explanation of the world. As a result of this approach university began to concentrate and expand not only the range of knowledge, but also the best examples of socio-cultural and professional activity.

The essence of the modern problems of technological education is revealed in the given article. The attention is focused on the urgent need towards the review of the approaches to the teachers of design. It is proved that professional education and training in the first place, should be seen as a necessary condition for the full development of the individual as a specialist high skills, his professionalism is the key to a broad and effective application of new knowledge-based information technology, improving living standards, ensure economic stability. It is underlined the need for advanced training models of competitive professionals able to provide progressive advancement of the information society. It is noted that the design, in addition to the actual artistic design, implies virtually the whole complex of problems related to the creation of the subject environment of residence and important in the educational aspect. Methodological basis of the professional competence of the future designer is defined. The structural and functional components of the professional competence of the design students are described..

Key words: professional training; future design teachers; professional quality; competence; higher school.